

Mami, PROČ NEMÁM TÁTU?

Otázka, kterou osamělé maminky očekávají s velkými obavami. Uznávaný dětský psycholog je však uklidňuje: Malé děti zvládají trvalou nepřítomnost jednoho rodiče mnohem lépe, než si my dospělí myslíme.

■ Eva Jedelská

„Chtěla bych vás poprosit, zda by se v časopise nemohl objevit článek, který by mi poradil s problémem, se kterým bojuji. Věřím, že by zajímal i spoustu jiných maminek,“ napsala nám naše čtenářka, paní Lucie z Prahy. „Jedná se o to, že žiji s dcerou sama, bydlíme u babičky, ale bez tatínka. Ten nejeví jakýkoli zájem, dceru nikdy neviděl, není ani napsaný v rodném listě, tudíž neplatí výživné. Ale o to tolik nejde, protože ani já nemám

zájem se s ním stýkat. Mě nejvíc trápí to, jakým co nejšetrnějším způsobem a v jakém asi věku o tom mám s dcerou hovořit. Bojím se, že až se začne vyptávat, kde ona má tatínka a proč není s námi, nebudu vědět, jak jí na to co nejlépe odpovědět, abych jí nějak neublížila a aby si třeba ona sama nedávala za vinu, že s námi není. Byla bych moc ráda, kdybyste mi alespoň trochu poradili a dali nějaké tipy, jak na to.“

Paní Lucie měla pravdu - každé druhé manželství se dnes rozvádí a v neúplných rodinách vyrůstá přibližně 400 tisíc českých dětí. Jde tedy skutečně o téma velmi aktuální a závažné, které bude nepochybně zajímat mnoho dalších žen.

OSAMĚLÉ MATKY „NEJSOU V KURZU“

Když jsme začali k problému, předloženému paní Lucií, sbírat informace a podklady, ukázala se překvapivá věc. Zatímco o porozvodových traumatech je k dispozici poměrně bohatý výběr odborné i populárně-naučné literatury, v otázce rodin neúplných od samého začátku vládne tak říkajíc „ticho po pěšině“. Naprostá většina knížek o výchově automaticky předpokládá, že jsou k dispozici oba rodiče; i když otec od rodiny odešel, očekává se, že je s dítětem v nějakém, byť sporadickém kontaktu. Co když ale táta jaksi „nikdy nebyl“? Žen, které budoucí otec opustil, jakmile se o jejím těhotenství dozvěděl, případně které se rozvedly během prvního roku dítěte, není nijak málo. Osamělým matkám se podle statistik rodí celá pětina dětí! Většina z nich si jistě klade podobnou otázku jako paní Lucie: v kolika letech lze očekávat první zvědavé dotazy? A co na ně může máma odpovědět, pokud nechce svoje dítě zranit, ale nechce mu ani lhát?

NÁZOR PSYCHOLOGA: DĚTI ŘEŠÍ JINÉ VĚCI

„Je dobře, že o tom ta maminka takhle zodpovědně uvažuje, chtěl bych jí ale

vzkázat, že není třeba děsit se předem,“ řekl nám známý dětský psycholog PhDr. Václav Mertin. „Nechci ten problém bagatelizovat, ale malé dítě řeší úplně jiné věci, které jsou pro ně v danou chvíli důležitější - třeba jestli dostane panenku, kterou tolik chce. Tyhle záležitosti, jako je třeba otcovství, jsou důležité pro nás, to my o nich přemýšlíme, a tak si představujeme, že jsou stejně zásadní i pro dítě. To ale žije v úplně jiném světě.“

Pokud dítě vyrůstá v neúplné rodině odjakživa, přijme podle psychologa tuto situaci za svou. Je to jeho životní realita, kterou považuje za normální, protože jinou nepoznalo. Rodina? To jsem já, máma a možná babička nebo děda. No a co? Dnešní svět nabízí pestrou řadu nejrůznějších rodinných modelů - některé děti mají hned dva tatínky a několik nevlastních sourozenců, jiné mají tatínka jednoho, ale černého... nikdo se dnes nad takovými zvláštnostmi nepozastavuje.

U tříletých a čtyřletých dětí je nepravděpodobné, že by se otázkou chybějícího člena rodiny nějak intenzivně zabývaly - a pokud se přesto zeptají, rozhodně neočekávají složitě vyčerpávající odpovědi. Úplně stačí říct: „My tátu nemáme.“ A dítě to vezme jako fakt a dál se nevyptává. Je to podobné jako s otázkami typu „jak jsem přišel na svět“ - s vysvětlením, že vyrostlo mamince v bříšku, se malé dítě klidně spokojí a podrobnostmi o genech, vajíčkách a spermích ho netřeba zatěžovat.

NELHAT, ALE NEŘÍKAT VŠECHNO

Po nástupu do školky lze ovšem očekávat, že se atraktivita tématu „táta“ prudce zvýší. Děti zvědavě pozorují jiné rodiče, kteří si chodí pro kamarády, a tak snadno už se odbýt nedají. Jak tedy postupovat u předškolních dětí?

„Především si počkejte na vhodnou chvíli a místo,“ radí doktor Mertin. „Děti jsou schopné položit takhle závažnou otázku třeba v nacpaném autobuse nebo ve frontě u pokladny v supermarketu. Zareagujte vstřícně, ať dítě nemá pocit, že odpovědět nechcete a že se jen vymlouváte; vysvětlete mu ale, že teď není ta správná chvíle a že si o tom popovídáte, až přijedete domů.“

Konkrétní formulaci je těžké poradit - záleží na věku dítěte, na zavedených způsobech komunikace s matkou a určitě i na okolnostech, které absenci otce zaviniily. „Určitě doporučuji nelhat, není ale nutné zacházet do podrobností,“ upřesňuje psycholog. Informace typu „s tvým tátou jsme se měli rádi, ale pak jsme si přestali rozumět a rozhodli jsme se, že se rozejdeme, to už se tak někdy stává“ je zcela dostačující. I když se otec kdysi nezachoval zrovna nejlépe, není třeba dítě zatěžovat informací, že je nikdy ani neviděl, že nechtěl, aby se vůbec narodilo, jak podle nechal maminku na holičkách a podobně. Ze střípků informací, které se k němu dostanou, si dítě postupem času vytváří o neznámém otci svoji představu - fiktivní obraz, který mu



může být vnitřní oporou, ale také zdrojem frustrace a studu. A není těžké uhodnout, co je pro jeho budoucí vývoj, sebeúctu a partnerské vztahy lepší...

DÍTĚ Z NEÚPLNÉ RODINY: JAKÉ MÁ ŠANCE?

Osamělé matky ještě donedávna patřily k sociálně nejohroženějším skupinám vůbec. Typickým případem byla mladá žena se základním vzděláním a z ekonomicky slabého regionu, která otěhotněla nechtěně a zůstala svobodná proto, že si ji otec dítěte nevzal. Znevýhodňovala ji nižší životní úroveň a malá šance najít dobrou práci, sociální izolace, ale i odsudek společnosti („nedokázala si najít/udržet chlapa“). K tomu přičtete výtčky svědomí, že nedokážou svému dítěti zajistit úplnou rodinu ani hmotný dostatek.

V posledních letech ovšem sociologové pozorují jistý posun. Přibývá totiž „osamělých matek de luxe“, vzdělaných, sebevědomých, dobře situovaných žen okolo třicítky, které se k roli svobodné matky rozhodly dobrovolně. Co také dělat jiného, když biologické hodiny tikají, nároky na partnera jsou vysoké a výběr mizerný? Ne náhodou se často cituje bonmot manželského psychologa PhDr. Tomáše Nováka: „Muž po čtyřicítce je ženatý, zadaný, mrtvý nebo psychopat“.

Podobný model monoparentální rodiny (s jedním rodičem) může být překvapivě úspěšný, jde-li o matku-zralou osobnost, která ví co chce a mateřství si váží.

Které momenty jsou důležité pro to, aby žena přijala roli osamělé matky dobře a vytvořila fungující rodinu? Počítá s tím od začátku, tedy je sama už před porodem. Zdaleka nejhůř ženy vnímají, když je partner opustí nečekaně a v nejkritičtějších měsících po narození dítěte - hořkosti z takové „zrady“ se často nezbaví do konce života. Velmi podstatné je i kvalitní sociální zázemí. To zahrnuje rozumný příjem, který umožňuje život a ne jen přežívání, ale také babičku nebo jiné blízké osoby, které jsou k dispozici s radou, k hlídání i sdílení. Za neméně důležité ovšem odborníci považují to, aby si maminka udržela svoji

ženskou a lidskou identitu, aby se nestala „jen“ mámou, která kvůli dítěti obětovává všechny své potřeby, ambice a touhy. V takovém případě totiž hrozí, že se stane na dítěti citově závislou a že ho svou láskou - nepochybně velmi nesobeckou a ušlechtilou - začne omezovat a dusit. ■

CHCI SE S TÁTOU SEJÍT!

Podobný požadavek je podle Václava Mertina nejpravděpodobnější - pokud vůbec přijde - až na začátku puberty. Souvisí s hledáním vlastní identity i se zvýšenou kritičností vůči světu dospělých. Syn si někdy přeje najít otce, aby mu mohl od plíc říct, co si o něm myslí; jindy si naopak otce idealizuje a doufá, že v něm objeví spojence proti matce, se kterou momentálně moc dobře nevychází. V matce takový požadavek obvykle vyvolá spíš rozpaky a rozladění, zvláště když s otcem svého dítěte nebyla celé roky v kontaktu. „Na místě matky bych dítěti nebránil, pokud chce otce vyhledat, tak bych mu ale moc nepomáhal,“ říká psycholog. „To po ní nikdo nemůže chtít.“